

Priestorová diferenciácia krstných mien a priezvisk v Slovinsku

Slavomír BUCHER

Abstract: *The following study compares the spatial differentiation of first names and surnames in the 12 districts of Slovenia with a total population just below two million inhabitants (2008). Slovenia is a central European country bordering on Austria to the north, on Hungary to the north-east, on Croatia to the south and south-east, on Italy to the west. Surnames and first names are a distinctive cultural as well as biological mark at the same time, for this reason, they can help to identify the ethnolinguistic constituent element involved in their origin.*

Key words: *first names, population, Slovenia, surnames, spatial differentiation*

Úvod a formulácia cieľa

„Každodennou“ sociálne a kultúrne podmienenou činnosťou regionálnych skupín je aj voľba krstného mena pre práve narodené deti. Takáto voľba býva často podmienená mnohými faktormi. Medzi základné faktory, ktoré vplývajú na výber krstného mena môžeme zaradiť napríklad *módnosť určitého mena, religiózne zvyklosti alebo tradície* (Heřmanová, Chromý 2009).

Základnou bázou dát pre náš výskum bola rozsiahla virtuálna databáza mien a priezvisk štatistického úradu Slovenskej republiky, ako aj slovinský centrálny register obyvateľstva. Všetky dáta boli spracované k 31. 12. 2008.

Jednou z možností ako vyjadriť väčšiu alebo menšiu sociokultúrnu homogenitu jednotlivých regiónov Slovinska je okrem používaných národnostných, etnických a jazykových charakteristík komparácia krstných mien a priezvisk v danom regióne (Kostelecký 1995).

Jednoduchým ukazovateľom potom môže byť podiel obyvateľov, ktorí sú v Slovinsku nositeľmi najrozšírejších mien a priezvisk, vzhľadom na celkové územie regiónu. Vyššie hodnoty tohto ukazovateľa budú predstavovať vyššiu sociokultúrnu súdržnosť z hľadiska zaužívaných a kultúrnych vzorcov danej komunity. V tomto článku sme porovnávali 50 najvýznamnejších mužských a ženských mien za celé Slovinsko ako aj za jednotlivé jeho regióny.

Slovinské priezviská podľa štatistických regiónov

Každé obdobie sa vyznačuje istou populárnou skupinou mien. Krstné mená nie sú vo väčšej miere závislé na historickom a kultúrnom vývoji regiónu, ako je to v prípade priezvisk. Vďaka migráciám dochádza k heterogenite obyvateľstva, čo má následný vplyv aj na priestorové rozmiestnenie priezvisk v jednotlivých regiónoch Slovinska. Vo veľkostnej skupine nad 10 000 osôb, ktoré sú nositeľmi rovnakého priezviska sa umiestnilo k 31. 12. 2008 iba jedno priezvisko – Novák (11 314 osôb). Nasleduje veľkostná skupina 5 000 – 9 999 obyvateľov, v ktorej sú 4 priezviská – Horvat (9 998 osôb), Krajnc (5 681 osôb), Kovačič (5 639 osôb) a Zupančič (5 088 osôb). Najviac zastúpeným priezviskom, ktoré sa vyskytuje vo všetkých skúmaných regiónoch Slovinska je priezvisko Novak. K 31. 12. 2008 bolo nositeľom tohto priezviska 11 314 osôb (čo tvorí 0,56 % podiel z celkového počtu obyvateľov Slovinska).

Priezviská sa prvýkrát objavujú v 11. storočí, a to v slobodnej benátskej republike. V Trste a jeho okolí, v ktorom žije taktiež slovinské obyvateľstvo sa prvé priezviská objavujú začiatkom 13. storočia, pričom sa rozširujú aj na ostatné územia obývané Slovincami (Jakopin 1977).

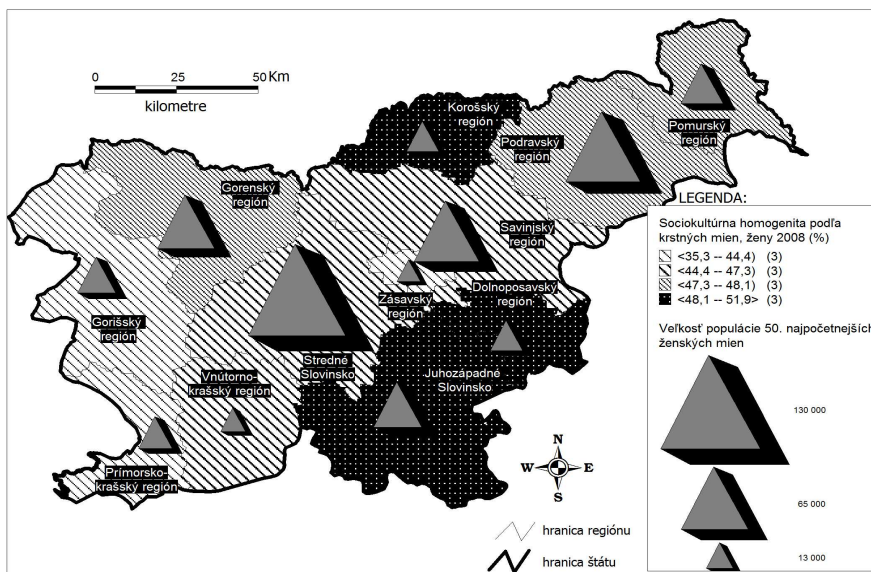
V dnešnom centrálnom Slovinsku sú prvé písomné zmienky o používaní priezvisk z 15. storočia. Typické slovinské priezviská vznikli z krstných mien (Stojan, Aleš, Adam), telesných charakteristík (Grbec, Bobek), sociálnych charakteristík a návykov (Divjak), spoločenských vzťahov (Udovič), mien živočíchov (Zajc, Medved, Vovk, Jež), názvov remesiel (Novak, Kovač, Lončar, Sluga), šľachtických a náboženských titulov (Car, Cesar, Kralj), ale aj názvov štátov, regiónov a obcí (Hrovatin, Furlan, Javornik). Významné sú aj priezviská, ktoré majú vo svojom názve geografické pomenovanie svetovej strany alebo názvu vetra (Sever, Jug, Burja). Najpočetnejšie priezvisko Novák, ktoré je najviac zastúpeným priezviskom aj v Česku je odvodené od slova „nový“. Vďaka migrácii sa v každej obci, resp.

meste objavujú prisťahovalci, ktorých domáce obyvateľstvo stotožňuje s prezývkou „novousadlíci“, z ktorej sa sformovalo priezvisko Novák a jemu podobné varianty.

Slovinské mená podľa štatistických regiónov

Ženské mená

Nasledujúce výstupy analyzujú mieru sociokultúrnej homogenity ženských krstných mien v Slovinsku. Bolo vybraných 50 najpočetnejších ženských mien za Slovinsko, pri ktorých celkový počet nositeľov presiahol počet 5 600 obyvateľov. V Slovinsku bolo nositeľkami týchto mien celkovo 46,8 % žien. V rámci jednotlivých regiónov je situácia v sociálnej homogenite ženských mien diferencovanejšia.

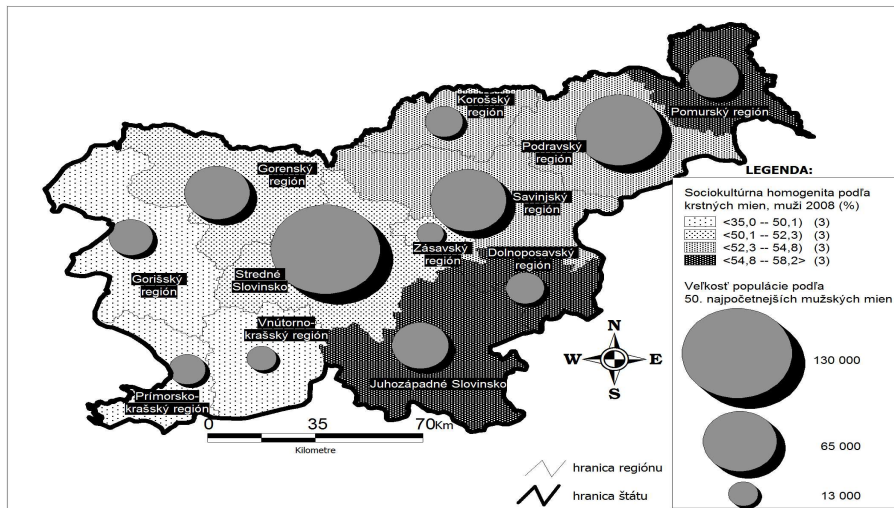
Obr. 1. Sociokultúrna homogenita podľa ženských krstných mien, 2008.

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa ŠÚ RS, 2009b

Najvyššiu sociokultúrnu homogenitu ženských mien dosahujú Dolnoposavský región (51,9 %), Juhozápadné Slovinsko (51,8 %) a Korošský región (49,5 %). Podobné hodnoty ako Slovinsko v sociokultúrnej homogenite ženských mien vykazovali regióny: Gorenský (48,0 %), Podravský a Pomurský (zhodne 47,9 %), Savinjský (47,2 %) a región Stredného Slovinska (46,8 %). Najvyššou variabilitou v používaní ženských krstných mien sa vyznačovali Zásavský (44,3 %), Gorišský (41,1 %) a Prímorsko-krašský (35,3 %) región.

Mužské mená

V Slovinsku bolo nositeľmi 50 najpočetnejších mien celkovo 51,7 % (518 730) mužov. V rámci jednotlivých regiónov je situácia v sociálnej homogenite mužských mien diferencovanejšia. Najvyššiu sociokultúrnu homogenitu mužských mien vykazuje Dolnoposavský región (58,1 %), Pomurský (57,8 %) Juhozápadné Slovinsko (57,5 %) a Korošský región (54,7 %). Podobné hodnoty ako Slovinsko v sociokultúrnej homogenite mužských mien vykazovali regióny: Podravský (53,9 %), Savinjský (52,9 %), Gorenský (52,2 %) a Stredné Slovinsko (50,7 %). Najvyššou variabilitou v používaní mužských krstných mien sa vyznačovali Zásavský (50,4 %), Vnútornokrašský (50,0 %), Gorišský (44,6 %) a Prímorsko-krašský (35,0 %).

Obr. 2. Sociokultúrna homogenita podľa mužských krstných mien, 2008.

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa ŠÚ RS, 2009b

Tab. 1. Zmena v zastúpení a poradí desiatich najpočetnejších mužských a ženských mien obyvateľov narodených v Slovinsku v rokoch 1991-2000 a 2001-2008 Zdroj: Vlastné spracovanie podľa ŠÚ RS, 2009b

meno	Poradie mena 1991 - 2000	Počet narod. s daným menom v 1991 - 2000	Poradie mena 2001 - 2008	Počet narod. s daným menom v 2001 - 2008
MUŽI				
LUKA	1.	3344	1.	3012
ROK	2.	2912	11.	1309
JAN	3.	2902	2.	2207
ŽAN	4.	2601	4.	1944
MATEJ	5.	2469	22.	897
ŽIGA	6.	2440	5.	1770
MATIC	7.	2328	8.	1450
NEJC	8.	2307	3.	2104
BLAŽ	9.	2216	18.	993
MIHA	10.	2131	9.	1344
ŽENY				
ANJA	1.	3162	11.	1194
NINA	2.	2821	7.	1403
SARA	3.	2642	2.	2105
ANA	4.	2553	4.	1994
TJAŠA	5.	2537	14.	1115
MAJA	6.	2353	9.	1268
KATJA	7.	2257	28.	672
EVA	8.	2228	3.	2046
NIKA	9.	2024	1.	2399
ŠPELA	10.	2024	18.	911

Záver

Sociokultúrnu homogenitu môžeme najjednoduchšie pomenovať pomocou religióznej a národnostnej štruktúry obyvateľstva. Ako príklad môžeme uviesť Pomurský región, v ktorom sú priezviská ako napríklad Čizmacija, Kõnye, Prendl, Žoldoš, Kasaš, ktoré sa v iných slovinských regiónoch nevyskytujú. Značný vplyv na rozšírení týchto priezvisk má početná maďarská menšina, ktorá je najvýznamnejšie zastúpená práve v Pomurskom regióne. Podobne môžeme uvažovať aj pri rozšírení najpočetnejšieho mužského mena Franc, meno franského pôvodu, ktoré dokumentuje určitú dominanciu Rakúsko-Uhorska a vplyv germánskej kultúry na tomto území.

Taktiež veľkou výpovednou hodnotou disponuje druhé najpočetnejšie slovinské priezvisko – Horvat, ktoré je odvodené od maďarského pomenovania pre etnickú skupinu Chorvátov. Najpočetnejšie zastúpenie tohto priezviska je v Pomurskom a Podravskom regióne, ktoré tvorili v 19. storočí zmiešané územia s maďarským, slovinským a chorvátskym obyvateľstvom (Keber 2000, 2002).

Za sociokultúrne heterogénne regióny považujeme všetky urbanizované územia s vysokou koncentraciou obyvateľov. Ako príklad môžeme uviesť región Stredného Slovinska, Zásavský a Pomurský región, ktoré sa vyznačujú vyššou sociokultúrnou heterogenitou krstných mien ako je priemer Slovinska. V 60. a 70. rokoch 20. storočia dochádza práve v týchto regiónoch k intenzívnej imigrácii z ostatných republík bývalej Juhoslávie.

Územia s najnižšou sociokultúrnou homogenitou sa nachádzajú v západnej časti Slovinska, konkrétne v Gorišskom a Prímorsko-krašskom regióne, v ktorých po druhej svetovej vojne došlo k významným emigráciám talianskeho obyvateľstva. Sociokultúrne najviac homogénne regióny z hľadiska krstných mien sa nachádzajú na juhovýchode Slovinska – a to región Juhozápadného Slovinska a Dolnoposavský región. Tieto regióny sa vyznačujú slabou urbanizovanými územiami, nízkou hustotou obyvateľstva, nedochádzalo tu k imigráciám z ostatných slovinských regiónov, resp. zahraničia. Sú to regióny, ktoré si udržali vyššiu mieru tradícií, konzervatívnosti, či sociálnej pasivity autochtónnej populácie.

Literatúra

- HEŘMANOVÁ, E., CHROMÝ, P. a kol., 2009: Kulturní regiony a geografie kultury. 1. vyd. Praha: ASPI, a. s., 292-301. ISBN 978-80-7357-339-3.
- JAKOPIN, F., 1977: Struktura slovenskih priimkov v statistični osvetlitvi. *SRL XXVI, KONGRESNA*, 5-25.
- KEBER, J., 1996: Priimki v Sloveniji. *Slovenski izseljenski koledar*. 43, 84-86. ISSN 1318-184X.
- KEBER, J., 2000: Razlaganje izvora priimkov v Sloveniji. *Drevesa*. Letnik 7, št. ¾ (dec. 2000), 11-15. ISSN 1318-6221.
- KEBER, J., 2002: Rojstna imena, hišna imena, vzdevki, psevdonimi v Sloveniji. *Jezikoslovni zapiski*. Letnik 8, št. 2, 47-69. ISSN 0354-0448.
- KOSTELECKÝ, T., 1995: Rozdíly v chování regionálních populací a jejich příčiny. *Pracovní texty*, 95:5, Praha: Sociologický ústav AV ČR, 88 s.
- STATISTIČNI URAD REPUBLIKE SLOVENIJE, 2009a: Statistične informacije št. 42, podzbirka Prebivalstvo št. 2. ISSN 1408-192X.
- STATISTIČNI URAD REPUBLIKE SLOVENIJE, 2009b: Rojstna imena in priimki, rojstni dnevi, Slovenija, 2008. /elektronický zdroj na stránke SU RS/, text dostupný zo dňa 20. 05. 2010 na stránke: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2457

Tento článok bol vypracovaný s podporou projektu: VEGA č. 1/0611/09 „Koncept miesta v regionálnogeografickej analýze a syntéze a teritoriálnom marketingu: teoreticko-metodologický rámec a aplikácia na vybrané modelové územia“ na Katedre geografie a regionálneho rozvoja Fakulty humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity v Prešove.

Spatial Differentiation of First Names and Surnames in Slovenia

Slavomír BUCHER

Summary: Three most frequent female and three most frequent male names in Slovenia have more than 190 000 inhabitants of Slovenia in 2008 (about 9 % of the all population). Almost every tenth person in Slovenia has one of the following names: Franc, Janez, Anton, Marija, Ana or Maja. The most frequent female name in Slovenia is Marija. This is the name of 71 093 women (6.9 % of all women in 2008), but in the daily life the name Marija is hidden in many variants names like: Meri, Mica, Marička, Micka etc. Marija was the top name for female born until 1970, between years 2001 – 2008 only 104 Marijas were born (rank 116). The second most popular women's name is Ana and the popularity of this name is still increasing. Between years 2001-2008, 1 994 Ana's were born (2.7 % of all women in years 2001-2008). Maja is the third among female names (12 786 women in 2008). Franc is the most frequent name in Slovenia. More than 30 000 men have this name; only 12 of them were born after 2000. The name was the most popular between 1941 and 1960. The second most popular men name's is Janez. This is the name of 25 028 men (2.5 % of all women in 2008), but the shortened version of the name Janez, namely Jan, is very popular among young parents. Janez was the top name for men born between years 1961 – 1970, between years 2001-2008 were born 175 Janez's (only 0,2 % of all men in years 2001-2008). If the name Jože and its different variations (such as: Jožek, Jožko, Joža, Jože) were summed together, the name would become the most popular among men.

Adresa autora:

Mgr. Slavomír Bucher

Katedra geografie a regionálneho rozvoja

Fakulta humanitných a prírodných vied, Prešovská univerzita

Ul. 17. novembra 1, 081 16 Prešov,

slavobucher@yahoo.com